

שהרי גם הן נחשבות בכלל "כל התועבות", שענשן כרת.

נמצא, שעיקר חידושה של הברייתא הוא, שיש לימוד מיוחד בתורה, מיתור המילה "עליה", המלמד שגם במקום מצות יבום נאמר איסור של גילוי ערוה.

ועתה דנה הגמרא בחידוש הנלמד מהמילה "עליה".

טעמא דכתב רחמנא "עליה".

הא לאו הכי — הוה אמינא שאחות אשה מייבמת.

מאי טעמא? הכיצד הותר איסור הערוה?

דאמרינן: אתי מצות עשה של יבום ודחי איסור לא תעשה של עריות.

ומקשה הגמרא:

א. אימר דאמרינן "אתי עשה ודחי לא

תעשה", כשהמדובר בדחיית איסור לא תעשה גרידא.

אבל כשהמדובר בדחיית לא תעשה שיש בו כרת — מי דחי מצות עשה!?

ב. ותו, ועוד יש לנו לדעת: איסור לא תעשה גרידא — מנלן דמצות עשה דחי ליה?

ומבאר הגמרא תחילה את המקור לכך א-ד שעשה דוחה לא תעשה:

דכתיב [דברים כב] "לא תלבש שעטנז". ובסמוך לאיסור שעטנז נכתבה מצות ציצית, "גדילים תעשה לך".

ומסמיכות העשה ללאו, דרשינן שבא הכתוב ללמד כי מצות עשה של ציצית דוחה את הלאו. לפי שצריך לקשור חוטי צמר הצבועים תכלת כציצית לבגד של פשתים, ובכך נעשה הבגד כלאיים.⁽¹⁾

ואמר רבי אלעזר: זה שאנו דורשים משמעות פסוקים סמוכים מן התורה —

והגרי"ז שביאר שערוה אוסרת צרתה, אין הכונה שיש איסור חדש של צרת ערוה כדרך שביאר הפרי מגדים, אלא שהערוה מונעת את צרתה בתורת "איסור", ולא בתורת פטור.

והעיד הגר"נ פרצוביץ זצ"ל, כי שמע מפיו של הגר"ב ד, בעל הברכת שמואל, שהוא עצמו שאל את הגרי"ז האם כוונתו ליסוד של הפרי מגדים, שיש איסור חדש של צרת ערוה, וענהו שאין כוונתו לכך!

1. הלימוד שעשה דוחה לא תעשה מכלאים בציצית צריך ביאור לדעת רבינו תם, המתיר לבישת בגד שיש בו כלאיים בציצית גם בלילה, כשאינ מקיימים את המצוה, והורי דבר זה מוכיח

שכבר למדנו שיש אזהרה של ערות אשת אח עליה.

ותירץ שהתחדש כאן איסור חדש של צרת ערוה, ולגביו דנים על העונש.

אך מכל הראשונים משמע שלא כדבריו.

[אמנם המאירי לקמן כ א מנה את צרת ערוה במנין העריות, אך אין זו הוכחה שכונתו לערוה חדשה הנקראת צרת ערוה]

ויש לבאר, שיתכן והלימוד שיש בה עבירה של אשת אח, הוא לימוד לאסור את היבום שלה, אבל אינו מחזירה לכלל אשת אח שיש לה בנים, והיה מקום לומר שהיא עדיין פטורה מעונש! ולכן צריך ללמוד גם את עונש הכרת שלה.

וכשם שמצינו את הדרש מסמוכים ביבום, כן יש לנו ללמוד על כלאיים בציצית, מסמיכות הפסוקים, שמצות העשה של ציצית דוחה את איסור לא תעשה של כלאיים.

ואמר רב יוסף: אפילו למאן דלא דריש סמוכים בעלמא, בארבעת חומשי תורה הראשונים, בכל זאת במשנה תורה, הוא כן דריש סמוכים.

דהא רבי יהודה בעלמא לא דריש סמוכים, ואילו במשנה תורה מצינו שהוא דריש להם.

ולכן, גם לפי רבי יהודה אפשר ללמוד על כלאיים בציצית, שדוחה עשה לא תעשה, לפי שהסמיכות של ציצית לכלאיים נאמרה בספר דברים, שהוא משנה תורה.

ועתה מבארת הגמרא: ובעלמא, מנלן דלא דריש רבי יהודה סמוכים?

דתניא: בן עזאי אומר: נאמר [שמות כב] "מכשפה לא תחיה", ונאמר בסמוך "כל שוכב עם בהמה מות יומת".

לכלאיים, לא יהיה בו כלל מצות ציצית, שהרי לא נאמרה מצות ציצית בבגד כלאיים, ואם כן אין פה כלל מצות עשה שתדחה לא תעשה!

וכיון שלימדה תורה שעשה דוחה לא תעשה בכלאיים, בהכרח שלימדה תורה שעשה דוחה לא תעשה, אלא שבציצית בכלאיים הלימוד הזה בהכרח מלמד גם שהותר בגד שהכלאיים שבו הם מחמת מצות ציצית, וההיתר הוא היתר גמור, אפילו לזמן שלא מקיימים בו מצות ציצית, כמו בלילה. כי כאמור, אם לא נאמר שהותר לגמרי בגד הכלאיים העשוי מציצית בבגד פשתים, לא יכול כאן העשה לדחות לא תעשה, כי הוא לא היה קיים כלל אילו הוא היה צריך רק לדחות!

מנין יש לנו מקור שדורשים מסמיכות הפסוקים?

שנאמר: [תהלים קיא] "סמוכים לעד לעולם, עשויים באמת וישר".

ומביאה הגמרא דרשה נוספת של "סמוכים".

ואמר רב ששת אמר רבי אלעזר משום רבי אלעזר בן עזריה: מנין ליבמה שנפלה לפני מוכה שחין, שאין חוסמין אותה, שאין מונעים אותה מלטעון נגד ייבומה, אלא מקבלים את טענתה, וכופים את היבם לחלוץ לה!?

שנאמר: [דברים כה] "לא תחסום שור בדישו".

וסמך ליה "כי ישבו אחים יחדיו".

ומסמיכות הפסוקים אנו למדים כי יש לפעמים שאסור לנו לחסום את הטענות נגד קיום מצות ייבום, אלא אנו צריכים לשמען, ולהכריח את היבם שלא יקיים את מצות הייבום, אלא יחלוץ בדוקא.

שיש במצות ציצית היתר מיוחד של כלאיים, כי בשאר המצוות דוחה העשה את הלאו רק בשעה שמקיימים את המצוה!

ותירץ בספר חידושי רבי נחום [אות מד] שכל ההיתר של כלאיים בציצית בנוי על כך שעשה דוחה לא תעשה, כי לולי הדחיה לא יהיה כלל היתר, כי מצד הטלית פשיטא שאם יש בגד כלאיים אי אפשר להטיל בו ציצית וללובשו כדי לקיים מצות ציצית, כי בטלית של כלאיים לא נאמרה כלל המצוה, ואם כן יש לתמוה כיצד זה מצות עשה של ציצית דוחה ללאו של כלאיים, והרי יש לנו לומר איפכא, כיון שעל ידי הטלת הציצית בבגד פשתים הופך הבגד

סמכו ענין לו.

סמך הכתוב את דין המכשף לדין שוכב בהמה, כדי לדמותו, שיהיה אותו ענין של שוכב בהמה, נוהג גם במכשף:

מה שוכב עם בהמה, דינו מבואר בתורה שהוא בסקילה, שהיא המיתה החמורה ביותר — אף מכשפה [ומכשף] דינה בסקילה.

אמר לו רבי יהודה: וכי מפני שסמכו ענין לו, נוציא את זה המכשף לסקילה, שיהיה נידון במיתה החמורה ביותר?!

והלא אין הסמיכות ראייה!

אלא, אמר רבי יהודה, מכאן אתה למד שמכשף דינו בסקילה:

אוב וידעוני, בכלל מכשפים [בפסוק "מכשפה לא תחיה" חיו.

ולמה יצאו מכלל המכשפים, להכתב בפני עצמן?

היות וכל דבר שהיה בכלל, ויצא להכתב בפני עצמו, לא ללמד על עצמו יצא, אלא ללמד על הכלל כולו יצא.

ולכן יצאו אוב וידעוני, כדי להקיש להם את כל המכשפים, ולומר לך: מה אוב וידעוני בסקילה — אף מכשפה בסקילה.

ועתה מבארת הגמרא: ובמשנה תורה — מנלן דדריש רבי יהודה סמוכים?

דתנן: נושא אדם אנוסת אביו ומפותת אביו. לפי שלא נאמר איסור באשת אביו, אלא במי שנשאה אביו.

וכן נושא אדם אנוסת בנו ומפותת בנו, לפי שלא נאסרה כלתו אלא אם כן נשאה בנו.

רבי יהודה אוסר לשאת באנוסת אביו ומפותת אביו מחמת איסור לאו [אך אינה ערוה שיש בה כרת].

ואמר רב גידל אמר רב: מאי טעמא, מהו מקורו דרבי יהודה?

לפי שהוא דורש סמוכים במשנה תורה.

דכתיב: [דברים כג] "לא יקה איש את אשת אביו". וסמוך לו כתיב "ולא יגלה כנף אביו".

ודרש רבי יהודה את הסמיכות כך:

זה שאסרה תורה לקחת את "אשת אביו" אין משמעות הדבר שאסור לבוא על "אשה הנשואה לאביו".

אלא כוונת הכתוב היא לומר, שכל כנף [דהיינו, ערוה, המכוסה בכנף הבגד] שראה אביו, שבא אביו על אשה זו, ואפילו לא נשא אותה — לא יגלה הבן!

וממאי ד"לא יגלה כנף אביו" באשה אנוסה, ללא נישואין, כתיב?

מעילוייה דקרא. מהפסוק למעלה, בסוף הפרק הקודם.

דכתיב באונס נערה בתולה [דברים כב] "ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה חמשים כסף".

וסמיך ליה "לא יקה איש". וגומר.

ורבנן, החולקים על רבי יהודה, ואינם אוסרים לשאת את אנוסת אביו, סוברים גם הם שיש לדרוש "סמוכים". אלא, שהם סוברים שאין כאן סמיכות.

וכך הם טוענים כלפי רבי יהודה:

אי הוה סמיך ליה "לא יגלה כנף אביו" לנערה אנוסה, שפיר הוא **בדקאמרת**, שגם אנוסת אביו אסורה.

אבל **השתא**, עתה **דלא סמיך ליה** ממש, היות וחציו הראשון של הפסוק אומר "לא יקח איש את אשת אביו", והוא מפסיק בין נערה אנוסה לבין אנוסת אביו — אין זה סמיכות!

ולכן, דברי הפסוק "לא יגלה כנף אביו" — **בשומרת יבם** הנופלת לאביו ליבום **הכתוב מדבר. ולעבור עליו**, על איסור שומרת יבם, **בשני לאוין**.⁽²⁾

האחד, האיסור הרגיל של שומרת יבם, שאסורה לשוק מחמת זה שהיא זקוקה ליבם.

והשני, האיסור המיוחד של שומרת יבם של אביו. שהוא איסור של קירבה. היות ששומרת יבם של אביו נחשבת קרובת אביו.

ועתה מבארת הגמרא את שיטת רבי יהודה:

ובמשנה תורה — **מאי טעמא דדריש** רבי יהודה סמוכים, בעוד שבשאר החומשים לא דריש?

איבעית אימא: משום דמוכה שיש לדרוש סמוכים במשנה תורה.

ואיבעית אימא: משום דהפסוקים הללו שבמשנה תורה הם **מופני**, מיותרים הם, כדי שיהיו פנויים לדרשת סמוכים.

ומבארת הגמרא את הצד הראשון:

איבעית אימא משום דמוכה:

דאם לא תאמר **כן**, שבא הפסוק "לא יקח אדם אשת אביו" כדי לדרוש סמוכים ל"לא יגלה את כנף אביו", אלא הוא רק בא להוסיף לאו נוסף על הלאו של אשת אביו, כדברי חכמים, מדוע הוא נכתב כאן?

לכתביה רחמנא לתוספת הלאו של אשת אביו **גבי פרשת עריות**, ששם מפורטות כל העריות, כולל איסור אשת אב!

ומבארת הגמרא את הצד השני:

ואיבעית אימא משום דמופני.

דאם לא תאמר **כן**, שהפסוק מיותר ופנוי לדרוש ממנו, יקשה לך: **לכתוב רחמנא "לא יקח איש את אשת אביו"** בלבד.

זה שחזר וכתב "לא יגלה כנף אביו" — **למה לי?! הרי זה מיותר!**

שמע מיניה לאפנויי. להיות פנוי לדרשת ב-ד "סמוכים", להסמיך את "לא יקח אדם אשת אביו ל"לא יגלה כנף אביו". ולהשמיענו על אנוסת אביו, שגם היא אסורה.

וגבי ציצית נמי, סובר רבי יהודה שבמשנה תורה דורשים סמוכים, ולומדים מכאן שעשה של ציצית דוחה לאו של כלאיים, מאותם שני טעמים:

איבעית אימא משום דמוכה,

ואיבעית אימא משום דמופנה.

2. בשומרת יבם של אביו, ולעבור עליו בשני לאוין.